

נולדתי בקז'מארוק שבצ'כוסלובקיה ב-18 לפברואר 1921. קז'מארוק הינה עיר עתיקה שקיימת כבר למעלה מ-800 שנה.

עד אמצע המאה ה-19 ליהודים היה אסור לגור בה. ליהודים שגרו בכפרי הסביבה היה מותר לסחור בעיר אבל היה עליהם לצאת מהעיר עם רדת החשיכה. קז'מארוק במקורה היתה מיושבת ע"י רוב מוחלט של יוצאי גרמניה, ברוב בתי הספר לימדו בשפה הגרמנית. המון סטודנטים/תלמידים באו ללמוד בבתי הספר. ידוע גם שהייתה שם ספריה גדולה מאד, שנחשבה בזמנו לגדולה ביותר באירופה.

הסבא שלי מצד האמא (רוזה) יצחק וורם, גר בכפר סמוך לקז'מארוק בשם סטראשקי (ג'רה) והסבא מצד אבי המנוח גר בכפר פודולניץ צפונית לקז'מארוק. גרנו בבית שהיה שייך לסבא.

אבי יצחק אייזיק התחתן ב-1918. באותה תקופה הוא היה צריך להתגייס לצבא האוסטרו-הונגרי. אביו, חיים דוד גסנר-סבא שלי היה מגויס עוד משנת 1914 כשפרצה מלחמת העולם הראשונה. I. כשהשתחרר גר ב סטראשקי ומשם עבר לפודולניץ. סבי חיים דוד גסנר, נולד בפולין היה ילד מחונן, גדל כיתום ונשלח בצעירותו לישיבה מפורסמת ב-הונסדורף. זו היתה ישיבה מפורסמת ויוקרתית באותה תקופה. סבא הוסמך לשוחט, מוהל ובודק, למעשה זו היתה סמכות רבנית. אינני יודע באיזה שנה הוא התחתן. הוא התחתן עם סבתי שהיתה ממשפחת קלפוס.

לסבא מצד האמא ששמו היה יצחק וורם, היה בית בשדות העיירה סטראשקי שם עסק בחקלאות ובית נוסף בקז'מארוק, כאשר בקז'מארוק היתה בבית חנות, מעין סופרמרקט. אנחנו גרנו בקומה השנייה מעל לחנות, זאת כאשר סבא כבר מכר את הבית וגרנו שם בשכירות. הסבא יצחק וורם נפטר כשהייתי בן 8.

להורי נולד ילד ראשון בשם אברהם ארתור אשר נפטר ממחלה (דלקת ריאות?) עוד לפני שאני נולדתי. (לאחרונה קבלתי מידיד גוי בקז'מארוק את צילום תעודת הפטירה של אחי הבכור שלא הכרתי). בבית היו דתיים (לא חרדים). אמא הלכה עם פיאה.

אבי היה תלמיד חכם אוטודידקט. למד בישיבות איכותיות, ובזמן המלחמה (מלחה"ע ה-I) הוא הספיק ללמוד שפות, כימיה, וכתב הרבה. הוא נבחר לשמש כמורה בבי"ס האוונגלי בקז'מארוק. היה מיווד עם הכומר. אבי לימד לימודי דת בגרמנית ובצ'כית. בנוסף שימש כ"מלמד" בחיידר. למעשה קבל משכורת אחת מהקהילה ומשכורת שנייה מהממשלה. אימי היתה עקרת בית.

אני למעשה הייתי האח הגדול. אחרי נולדה האחיות שיינדל. אחריה נולדה אחות שקראו לה טונקה טאובה, אח"כ נולדה חנה'לה, אח בשם שלום ואחות הקטנה רייזל שנולדה בשנת 1931. אחי היה בזמן הכנות לבר מצווה כאשר נלקח לאושוויץ יחד עם ההורים ביום כיפור 1942.

בקז'מארוק היו 2 בתי כנסת אחד ביה"כ"נ הגדול והשני בית המדרש. אנחנו נהגנו להתפלל בבית המדרש יחד עם הסבא. אנטישמיות כמעט ולא היתה, רק הסלובקים מפשוטי העם חטאו בזה. בבית הספר למדנו גרמנית וכתבנו בשנים הראשונות באותיות גותיות. רק תקופה קצרה הצלחתי להשתחרר מלימודים ביום שבת. מכיוון שהיו הרבה תלמידים יהודים בביה"ס וגם חלק מהמורים היו יהודים, יכולנו לקיים מנין באחד מאולמות ביה"ס. בשיעורים נאלצנו לשבת ללא כיסוי ראש. למדנו מ 8:00 עד 13:00 בביה"ס ומשעה 14:00 עד 18:00 בחיידר/תלמוד תורה.

בשנת 1939 הגרמנים עברו דרך קז'מארוק לפולין. אחיותי ניסו לברוח להונגריה אך נתפסו, הועברו לפופראד וב-42 נשלחו לאושוויץ.

באותה תקופה אני עבדתי אצל בעל עסק גרמני (לצבעים וכד') בשם מרזק, אשר העסיק אותי בחישובי כמויות, מלאי ומדידות מבנים ומתקנים. (הגרמני הכיר אותי כאשר עבדתי אצל בעל עסק יהודי, ולמעשה הכריח אותי לעבוד אצלו).

באותה תקופה האווירה השתנתה וכשחזרתי מהעבודה אחרי השעה 17:00 הלכתי באמצע הרחוב כדי להתחמק מהגויים שהיו מציקים ומרביצים.

אבי, הועסק באותה תקופה בסלילת מסילות ברזל עד שגורש ב-42 לאושוויץ' הגירוש המאסיבי בצ'כוסלובקיה היה ב-42 – לפני פסח. אספו את כל הגברים ושלחו למחנות. באותה תקופה העבודה אצל הגוי מרזק הגנה עלי, והוא אף נתן לי תוספת למשכורת ("מתחת לשולחן"). למשל בכריסטמס עיכב אותי בעסק ואחרי שכל העובדים הגויים קבלו ממנו בונוס לחג, נתן לי כסף כדי שאוכל לקנות "חזיר כשר"... הצלחתי באותה תקופה לעזור כלכלית באופן חלקי לאמא והמשפחה.

גם אני נשלחתי ב-42 בטרנספורט של צעירים ל-ז'לנא (פורסמו מודעות מחייבות ברחבי העיר). אבל אחרי כשבועיים ב-ז'לנא בלי אוכל ובתוספת מכות וצרות רבות, והכל תוך שאנחנו מאוחסנים באורוות סוסים. לאחר כשבועיים הבוס שלי מרזק סידר עבורי "אישור לבן" ואפשר לי לחזור איליו. ב-ז'לנא שמעתי לראשונה על ה"דפורטציה" (טרנספר) כששחררתי, יצאתי לרחוב תשוש, רעב ובלי שרוכי נעליים, ומישהו לקח אותי לבית יהודי. שם דאגו להאכיל אותי...אינני זוכר כיצד הגעתי אח"כ חזרה לקז'מארוק. בקז'מארוק מצאתי עוד מס' יהודים אשר הורשו להשאר כיוון שהיו בעלי מפעלים. אני סיפרתי להם את מה שעברתי, וכי כל שאר הבחורים נשלחו לאושוויץ'. לאחר שהורי והאח והאחות הקטנה נתפסו ונשלחו לאושוויץ', חנה'לה אחות גדולה יותר היתה אצל השכנים וכך הצליחה להתחמק. לאחר מס' ניסיונות היא הצליחה גם להגיע להונגריה. יום אחד, לפני פורים 43, החלטתי לברוח להונגריה כדי למצוא את אחותי ולהגן עליה. כאן אציין כי כאשר הורי נתפסו והוכנסו לקרונות הרכבת בפופראד, הצלחתי בעיצומו של יום כיפור (במצוות הרב) לנסוע לפופראד לתחנת הרכבת בניסיון להציל אותם. הצלחתי בדרך לא דרך, תוך שאני זוחל מתחת לקרונות, לזהות את הקרון בו הורי היו דחוסים. דרך חריר קטן בקרון ראיתי את אימי בפעם האחרונה אשר אמרה לי "תשמור על חנה'לה".

בדרך לגבול הונגריה הגעתי לניטרה. שם היה רב שעזר בהברחות (היה בנו של הרב של קז'מארוק). יצאנו עם המבריחים בשבת לפני פורים, ואני סחבתי על הגב חבר טוב דודי גולדמן, שהסתתר תקופה ממושכת בעליית גג, והתקשה עקב כך ללכת. צעדנו לילה שלם ביער ובבוקר חצינו את הגבול, ומשם התכוונו להגיע לבודפסט למשפחתו של החבר משפ' אנגלמן שעבר לפנינו לבודפסט. בעזרת כפריים מקומיים בסמוך לגבול, אשר שלחו את ילדתם לרכוש עבורנו כרטיסים לרכבת ו...עיתון הונגרי, ישבנו ברכבת במרחק מה האחד מהשני ועשינו עצמנו כמתעמקים בקריאת העיתון. (כמובן שלא הבנו כלום...)

בתחנת הרכבת בבודפסט חיכתה לנו בת דודה של חברי דודי גולדמן ממשפחת אנגלמן, קראו לה ב'בי אשר לקחה אותנו לבית משפחתה. (לימים התחתנתי עם אחותה הקטנה...)

לי מצאו "מקום" בב"ח יהודי ולחבר שלי סדרו מקום בבית המשפחה. אחרי שבועיים כשנגמר לנו הכסף (שקבלתי מדוד שלי ששהה בבודפסט עם תעודות מזויפות), הצלחנו באמצעות שוחד נוסף לקבל תעודה מזויפת שהועתקה מתעודת לידה ע"ש שוורץ ביילה (אישה) ושונה עבורי ל-שם גברי ב'יילה. כעת הציעו לי לעבור ניתוח כלשהו כדי להצדיק את שהותי במקום. לי הוציאו עצם מגשר האף ולחברי הוציאו את התוספת... בעזרת מנקה בביה"ח, שהיתה גם היא פליטה וצבעה את שערה לבלונד, קבלתי מקום בלילות בחדר הא.ק.ג.

כמעט שנה שהיתי בבודפסט בעזרת כסף שקבלתי מהדוד ששהה בהונגריה. עד שבלשים תפסו אותי והעבירו אותנו למחנה מעצר שהוקם בביה"ח המפואר בשם "רומבה-הוצה". תוך שהותי במעצר, כתבתי מכתב התנצלות לבוס שלי מרזק. מס' ימים אח"כ, הופיע לפתע אשתו של מרז'ק, ותוך הצגה וצעקות בגרמנית, תוך שהיא עונדת צלב קרס... הצליחה להגיע אלי ולדחוף לידי כ-30,000 כתר כדי שאשחד את השומרים. אמרתי לה שאני לא מוכן, כיוון שאיני רוצה לנטוש את אחותי חנה'לה שעדיין לא נתפסה. (אינני זוכר מה קרה עם הכסף, ולצער אחותי נתפסה ונשלחה אף היא להשמדה באושוויץ').

כעבור זמן אחד מבני משפחת אנגלמן הצליח להוציא אותנו (מס' חברים) ממחנה המעצר והעבירו אותנו לבי"ח בשם "סרט-קוראץ". שם הרופאים היהודים לימדו אתנו להתנהג כחולים כאשר יבואו החוקרים.

בערך במרץ 44 דוד שלי מצד אימי שנקרא לאופולד, דאג לי דרך חבר שלו איש קשר בשגרירות ההונגרית, אשר הצליח באמצעות דואר דיפלומטי להעביר אלי חבילות שלמות עם מוצרים שעזרו לי לשרוד. לאחר זמן, בעקבות הלשנה תפסו אותי ואת חברי בדירה שלנו. את החבר שלחו לבית

סוהר כיוון שנתפס עם מסמכים מזוייפים, וביקשתי ממנו שילשין שגם לי יש מסמכים מזוייפים, כיוון שעדיף להגיע לבית סוהר ולא בחזרה למעצר בביהכנ"ס ומשם לאושוויץ'... כנראה שהשתחררנו וחזרנו לביה"ח. יום אחד קבלתי טלפון ומישהו שלא זיהיתי אמר לי בגרמנית, שאני חייב לברוח מביה"ח כיוון שעוד מעט יגיעו לתפוס אותנו. רק לאחר שנים התברר שמי שהתקשר אלי היה בירנבאום מקז'מארק, אשר לימד אותי לקראת הבר-מצווה. הבת שלו אווה בירנבאום באה לפני כשנה מקנדה להיפגש איתי ושמוע קצת על אביה ז"ל.

לא הצלחתי לברוח ו... נשלחנו ברכבת לבירקנאו. (אינני זוכר פרטים). כאשר הגענו לבירקנאו, מצאתי חבר אריה גרין (גר כיום בכפר בלום) שהגיע לפני למחנה, ולשאלתי אם ראה את הורי, הצביע לארובות... באותו מעמד הגניב לי סכין מאולתר, לחם וחתיכת חמאה. בהמשך הגעתי לאושוויץ'. בסלקציה לחיים או למוות, דר' מנגלה שלח אותי ל"מחנה עבודה", שם הקמנו בתחילה אוהלים ואח"כ צריפים. המחנה היה סמוך למכרות "גרוס-רוזן". במחנה, קבלנו פעם בשבועיים 1/2 יום חופש לכביסה וסידורים. בדרך, ברכבת לאושוויץ' בזמן שהרכבת עצרה מידי פעם, הצלחתי לזרוק מכתב מחוץ לקרון שהיה מופנה למשפ' אנגלמן. במכתב כתבתי שאני בדרך לפגוש את אנה-נני, שהיה ידוע כבר להם שנשלחה לאושוויץ'. המכתב הגיע למרבה הפלא ליעדו! (אנה-נני שרדה את אושוויץ' אך בעלה וילדיה הושמדו).

במחנה העבודה הסמוך למכרות, עזרתי לרשם ההולנדי שהיה חצי יהודי... (שמו היה לודוויג אוייס אויילה) אך לא ידע גרמנית. כתבתי עבורו דוחות וקיבלתי בתמורה עוד לחם. את ניהול המכרות קבלה חברה בשם "פטר פיקס ז'ינה". תפקידי במכרות היה להעמיס את האבנים על העגלות ולשפוך מחוץ למכרה בחום ובקור עם ביגוד מינימאלי.

יום אחד, כאשר הוטל עלי לנקות את משרדי ההנהלה, שאל אותי אחד המהנדסים למה אני נמצא במקום, כיוון שהייתי בלונדיני ודברתי גרמנית שוטפת. סיפרתי לו שאני יהודי... ובגלל שראיתי שם במשרד בחורה שמקלידה עבורו על מכונת כתיבה אבל עם אצבע אחת... אמרתי לו שאני יודע גם להקליד בשיטה עיוורת ב-10 אצבעות, ובנוסף יודע גם קצרות! הוא מיד בחן אותי, התלהב והשאיר אותי כעובד במשרדו.

יום אחד הגיע למשרד קצין אס.אס אשר מיד נתקל בי לבוש במדי אסירים. ניצלתי את ההזדמנות וסיפרתי לו על עוד כמה חברים מוכשרים במחנה, כימאים מהנדסים וכו'. הוא "שלף אותם מהמכרה והעבירם למשרדים. 2 חברים ד"ר פרידריך מקושיצה אחד שאני זוכר את שמו יחד עם הבן שלו, וגרישפיין. קבלנו צריף נפרד. לפני הכריסמס ציירתי עבור הגרמנים כרטיסי ברכה ובתמורה קבלתי עוד לחם שהחבאתי בתקרת הצריף.

עבודה נוספת שהוטלה עלי היא לערוך רישום של מצטיינים בעבודה אשר קבלו בתמורה סיגריות וגפרורים. שם בתנאים הקשים במחנה, כל גפרור נחצה מיד לחצי.

תפקיד נוסף שהוטל עלי, היה ללכת לכפריים כדי לקבל כל פעם 120 תפוחי אדמה, אותם בישלתי עבור הפקידים. אסיר נוסף שהצטרף אלי היה מחביא במכנסיים עוד תפוחי אדמה. את הקליפות מכרנו. אז הייתי במצב שלא הייתי זקוק לקליפות, במקרים אחרים אכלתי גם עשב!

בשלב מאוחר יותר לקראת סיום המלחמה, כאשר הגרמנים רצו לברוח מהרוסים המתקרבים, הם הצעידו אותנו, תוך שאנחנו משמשים כסוסים המושכים את העגלות העמוסות. צעדנו למרחקים, טיפסנו על הרים עד שהגענו לתחנת רכבת. זו היתה תקופה קשה בחורף עם הרבה שלג ובז. הרבה אסירים נפלו בדרך ומתו.

בתחילת 45 (פברואר?) הגענו ברכבת לצ'כיה. זו היתה רכבת קיטור. הגענו עד לפילזן, שם עצרנו. היתה שעת צהריים בזמן שפועלים מבית החרושת בפילזן זיהו שאנחנו אסירים ואז זרקו לעברנו סנדוויצ'ים. בקרונות שכבו כבר הרבה מתים, הגג היה פתוח (שלג, גשם וקור מקפיא). בדרך קבלנו ככר לחם אחד לחמשה. מצאתי קופסת שימורים ובעזרת בגדים/סמרטוטים יצרתי חבל והצלחתי לדלות מים מהשלוליות בצידי הדרך. (את המתים פנינו מהרכבת... קשה לי להמשיך ולתאר את הנסיעה הזו)

הגענו בסוף למנטהאוזן, בצעידה ממושכת על הרים. במהלך הצעידה, דחפו אותנו באחד הלילות לתוך אורווה. שם נפלתי מרוב תשישות והתחילו לדרוך עלי בגלל הצפיפות (כמו סרדינים), אבל חבר אחד הציל אותי והחזיק אותי בכח על הרגליים במשך כל הלילה.

בבוקר המשכנו ללכת, ממנטהאוזן לאבנ-ז'ה. שם הכניסו אותנו למקלחות. אנשים נפלו סביב ומתו. עשו לנו חיטוי. הכניסו אותנו לצריפים ואסירים גרמניים שהיו שם הרביצו לנו בלי רחמים. התחילו להעביד אותנו בחפירת מנהרות בתוך ההר, כהכנת מסתור למטוסים.

אני הייתי בחבורה שהוציאו את האבנים בעבודה פיזית קשה מאד. משכיבה במנהרה בגובה מס' סנטימטרים ועד לגובה 15 מטר! בחוץ היה קפוא, שלג ובוץ ובפנים ניסיתי להתייבש מעט באמצעות הפרוזקטורים.

שם, באֶבְנָה היה נורא !

השומרים היו אוקראינים עם מדים כחולים והם היו יותר אכזריים מהגרמנים!

חיפשנו שם עשב לאכול (אמרנו לעצמנו שגם פרה אוכלת עשב ונראית טוב), עצמות שלפעמים נזרקו מהמטבח. לצערנו גם מה שכבר מצאנו, השומרים לקחו לנו.

כאן אבי בקש להפסיק את הראיון, באומרו: "אולי פעם יהיה לי כח לספר מה היה שם"

...בכל זאת לאחר הפסקה המשיך.

בזמן השחרור לא הייתי מסוגל ללכת. זכור לי שהגעתי למתקן עם מים והדבר הראשון שעשיתי, לקחתי כוס ו... שתפתי אותה! כנראה שנשאר לי משהו בתת-הכרה, למרות שהיו מצבים ששתיתי מים מתוך תעלות.

ב-7 למאי כמדומני התקרבו האמריקאים וראינו מטוסים. הגרמנים אמרו לנו להכנס למנהרות כדי להסתתר, אבל חלקנו סירבנו כיוון שהבנו שלא נצא משם בחיים. ובאמת המנהרות פוצצו על ידם.

האמריקנים הגיעו ונתנו לנו הרבה אוכל. חבר, שהיה רופא והיה בצמוד אלי, הנחה אותי להזהר ולאכול מעט ובהדרגה אם ברצוני לשרוד. הרבה מסביבי מתו בגלל ש"טרפו" את המזון.

לאחר השחרור, מצאתי מדים של חייל גרמני ונסענו במשאית לחפש משפחה. באחד המקומות נעצרנו ע"י משמר חיילים אמריקנים שחשדו בי שאני חייל גרמני, בגלל המדים המראה והשפה. בתושייה, רגע לפני שירו בי, התפתלתי ובקשתי להתפנות לשירותים. הם אפשרו לי, ושם בתוך התא שלפתי תעודה ריקה שהצטיידתי בה ובעזרת כפיס עץ שמצאתי, אדמה ורוק, כתבי את שמי על התעודה. כשיצאתי הצגתי אותה וניצלתי.

ממשפחתי, אבא אמא, ארבע אחיות ואח, רק אני שרדתי.

ב-49 התחתנתי עם הבת הקטנה לבית משפחת אנגלמן (אלה שעזרו לי בבודפשט). גם היא עברה את השואה בהיותה בת 14 ! היא אחת הניצולות מטרנזן-שטאט. (סיפור בפני עצמו).

קורות חיי בארץ.

מיד אחרי החתונה בבית הכנסת רש"י בפר"ז עלינו בחוסר כל לארץ. הגענו למחנה אוהלים/עולים בבאר יעקב, ומשם צעדתי על מסילת הברזל לרחובות, לחפש עבודה במכון זיו ("מכון ויצמן" בהמשך) שהוקם לא מזמן.

רואיינתי ע"י הפרופ' אהרון קציר, התקבלתי לעבודה כעובד מס' 81, וכל השאר היסטוריה...

כתבה בעיתון מכון ויצמן בתאריך 01.09.2010

בארץ:

כאשר הגיע אבי למכון וייצמן, בהמלצת דו שלו שכבר היה בארץ, הוא התבקש לספק המלצות מקרובי משפחה כדי להוכיח שהוא אמין ולא מרגל. רק אז, כחודש לאחר שעלה לישראל, התקבל לעבודה במכון וייצמן למדע, וקיבל כרטיס עובד שנשא את המספר 81 - המיספור התחיל עם חיים וייצמן שהיה עובד המכון מספר אחת.

הפרופ' אהרון קציר ז"ל היה הבוס שלו ובהמשך עבד רבות גם עם אפרים קציר ז"ל.

משימתו הייתה להקים מעבדה לחקר חומרים פלסטיים, שהיו אז בחזית המחקר. שישה חודשים לאחר מכן השתתף העולה החדש, העובד מספר 81, בטקס חנוכת מכון וייצמן למדע, במחיצתם של שרים, חברי כנסת, שגרירים ואורחים רמי מעלה אחרים. אבי שימש כטכנולוג של המעבדה לפלסטיקה של מכון וייצמן, ובתוקף תפקידו, בנוסף לסיוע לחקר הכימיה של פולימרים, היה מעורב במהלך השנים בייצור של עשרות חומרים והתקנים פלסטיים. אחד הפרויקטים הראשונים שלו היה פיתוח חלקים פלסטיים שנדרשו לבנייתו של "וייצק", המחשב האלקטרוני הראשון בישראל.

עבד בשיתוף פעולה עם רופאים בארץ, בפיתוח התקנים רפואיים שונים, כולל ציפוי פלסטי לברגים המשמשים בניתוחים, צינורות זעירים לעירוי דם ממושך, מיפרקים מלאכותיים, ותאי דיאליזה חד-פעמיים, לב מלאכותי ועוד.

הוא היה מעורב גם בפיתוח נייר העתקה רגיש ללחץ ולחום, מרכיבים פלסטיים למערכות השקיה (טפטפות), ממטרות, ציפוי דונג לתפוזים JAFFA, גלגלי שיניים פלסטיים בשעוני מי, ומערכת להתפלת מים..

עסק במערכת הבטחון בפיתוחים שונים גם יחד עם האלוף ישראל טל ז"ל אבי המרכבה.

מערכת להתפלת מי ים ועוד פיתוחים רבים.

הוא פרש לגמלאות בשנת 1987, לאחר כמעט ארבעה עשורים במעבדה לפלסטיקה.

נשוי לרינה מבית אנגלמן גם כן ניצולת שואה.

נולדו 3 ילדים החיים בארץ.

יהודה, יליד 1950. כיום המהנדס הראשי של מנהל הגז והדלק במשרד התשתיות

יצחק, יליד 1954. עובד מחשבים בחברת הייטק ברחובות

שושי ילידת 1965. סובלת מפיגור, חוסה ב"כפר השבדי בירושלים.

חי ברחובות בבית פרטי, עסוק כל היום בטיפוח הגינה, בשמירה על הבריאות ובמפגשים תכופים עם הנכדים והנינות.

ברוך ה', בריא בנפשו וצלול.